

AANDACHTSPUNTEN BIJ EUTHANASIE OF HULP BIJ ZELFDODING

Een handvat voor artsen aan wie een verzoek om euthanasie is gedaan

---

INLEIDING

Er is aan u verzocht euthanasie uit te voeren of hulp bij zelfdoding te verlenen (verder als euthanasie genoemd) en u overweegt het verzoek in te willigen. Deze lijst dient als handvat voor artsen. Naast een bezinning op het verzoek en het besluit, is een goede voorbereiding nodig op de te nemen praktische stappen bij een concreet verzoek om euthanasie. Is uw kennis nog wel up-to-date? Zie hiervoor de websites en brochures van KNMG, KNMP en de NVVE.

Voor het geven van goede levenseinde-zorg, inclusief euthanasie, is het van belang dat u weet hoe de (terminale) thuiszorg is geregeld, welke consulent palliatieve zorg er gebeld kan worden, welke hospices er zijn, hoe de SCEN-arts bereikbaar is, en hoe de apotheek en collega's tegenover euthanasie staan. En weet u welke patiënten in het bezit zijn van een wilsverklaring? Worden die wilsverklaringen regelmatig met u besproken? Staat het op uw agenda om daar zelf regelmatig op terug te komen?

Als het moment van een verzoek om euthanasie daar is, dient u bedacht te zijn op een aantal zaken. Vaak wordt op verdeckte wijze een verzoek aan de orde gesteld. Wees van uw kant duidelijk over wat u wel en wat u niet wilt/kunt doen in dezen. Doe geen toezeggingen waar u later spijt van kunt krijgen. Exploreer tijdig de vraag: waarom, wat en hoe? Betrek de naasten er waar mogelijk bij, maar bespreek een en ander ook een keer onder vier ogen met de patiënt. En als duidelijk is wat wordt gevraagd en wat u hebt toegezegd te gaan doen, besteed dan aandacht aan de voorlichting. Spreek uitgebreid en in begrijpelijke taal over de mogelijkheden van palliatieve zorg, inclusief palliatieve sedatie. Bespreek alle randvoorwaarden en de zorgvuldigheidseisen voor euthanasie of hulp bij zelfdoding. Leg daarbij alle afspraken vast in het dossier.

VOORBEREIDING

- Overleg met collegae (counseling), consulent palliatieve zorg (deskundigheid), SCEN-arts (steun en formele consultatie);
- Zoek bij problemen bemiddeling (collega, SCEN-arts, NVVE);
- Doe geen definitieve toezegging aan de patiënt voor u het advies van de SCEN-arts heeft;
- Zorg voor een goede overdracht en of waarneming bij (onverwachte)afwezigheid;
- Werk zo nodig samen met betrokken hulpverleners, (wijk)verpleging en eventueel geestelijke verzorging;
- Maak afspraken met de SCEN-arts en de apotheek;
- Informeer de gemeentelijk lijkschouwer (GLS) over het voorgenomen tijdstip;
- Maak afspraken met patiënt en familie over de praktische gang van zaken bij de uitvoering;
- Werk het dossier bij en vul alvast en voor zover mogelijk het "modelverslag" in.

UITVOERING

- Tevoren palpabele venen opzoeken en op huid aantekenen; eventueel tevoren Venflon® naald of een infuus (door verpleegkundigen laten) inbrengen;
- Euthanatica zelf bij de apotheek ophalen, of door apotheker zelf laten bezorgen in de praktijk;
- Zorg eerder voor te veel dan te weinig euthanatica;

- Euthanatica (bij voorkeur thuis) opzuigen of klaarmaken;
- Zorg dat u niet wordt gestoord (telefoon; bereikbaarheid, deurbel);
- Check vlak voor uitvoering nogmaals bij de patiënt of dit is wat hij of zij wil;
- Overweeg premedicatie met een benzodiazepine als de patiënt het moment niet wil meemaken.
- Pas de euthanasie toe (intraveneus: bolus of infuus) of biedt de hulp bij zelfdoding (oraal):

BOLUSTECHNIEK (intraveneus)

1. coma-inductie met barbituraat;
2. check of coma diep is (pijn prikkel);
3. toedienen spierrelaxans.

INFUUSTECHNIEK (intraveneus)

1. los euthanatica (barbituraat en spierrelaxans) op in fysiologisch zout;
2. controleer of infuus goed doorloopt;
3. sluit zakje met middelen aan en laat inlopen.

ORAAL

1. geef vanaf 24 uur tevoren 3-4 daags antibraakmiddel;
2. overhandig de barbituraatdrank;
3. blijf aanwezig of in directe (bereikbare) nabijheid tot het overlijden;
4. indien na afgesproken tijd (2-5 uur) dood nog niet is ingetreden, check of coma aanwezig is;
5. dien alsnog intraveneus spierrelaxans toe.

Zie voor exacte aanwijzingen de KNMP Standaard Euthanatica 2007.

- Blijf in de buurt tot dood is ingetreden en stel deze vast;
- Meld de niet-natuurlijke dood bij de GLS;
- Verwijder ingebrachte naalden pas na lijkschouw en bewaar de gebruikte ampullen;
- Completeer het dossier en "modelverslag" in afwachting van de komst van de GLS;
- Overhandig de GLS het modelverslag, het consultatieverslag van (SCEN) consulent, eventueel de wilsverklaring van de patiënt en de [relevante] delen van het medisch dossier;
- Retourneer de niet-gebruikte middelen en lege ampullen aan de apotheek.

NAZORG

- Direct nabespreken met betrokkenen;
- Afspraak voor "na-visitie";
- Zorg voor de eigen (!) emotionele opvang.

INFORMATIE

Over (vrijwel) het bovenstaande is informatie te vinden op: www.KNMG.nl, www.KNMP.nl, www.NVVE.nl, www.NAPC.palliatief.nl, www.VenVN.nl, www.IKCnet.nl, www.minvws.nl, www.minjus.nl en www.toetsingscommissies euthanasie.nl.

© KNMG-NVVE maart 2009.